

Kamil Şahverdi

Rəşid Behbudov
Fondunun direktoru

(əvvəli ötən sayımızda)

“God save our Lord the King” əsərinin musiqisi Böyük Britaniyadan başqa 20 ölkədə də himn kimi ifa olunub. Bu ölkələrdə eyni musiqiyə öz dillərində söz yazıb ifa ediblər. Rusiya imperiyasında “Rusların duası”, ABŞ-da “My Country”, Almaniya imperiyasında “Hell dir im Siegerkantz”, İsveçrədə “Rufst du mein Vaterland” və b. misal çəka bilər. Sonralar bu ölkələrin hər birində öz himnləri yazıldı və təsdiq olundu. Lixşteynin himni “Oben am jungen Rhein” bu günə qədər də Böyük Britaniya himninin musiqisində ifa olunur. Fransa dövlət himni “Marseillaise” (“Marselyoza”) maraqlı tarixə malikdir. 1792-ci ildə Klod Josef Ruje de Lil tərəfindən sözləri və musiqisi yazılan Marsel-yoza 1795-ci ildə Fransanın rəsmi dövlət himni kimi qəbul olundu.

Dövlət himni kimi rəsmi qəbul edilən ilk himnlərdən biri İspaniya himnidir. 1761-ci ildə yazılan “Marcha Real” (“Kral marşı”) 1770-ci ildə rəsmi dövlət himni kimi qəbul edilib. “Marcha Real” himninin müəllifi məlum deyil.

Birinci Dünya müharibəsinə qədər dünyada 59 dövlət mövcud idi. Müharibədən sonra dörd imperiyanın, Avstriya-Macar, Osmanlı, Almaniya və Rusiya imperiyalarının dağılması nəticəsində dünyanın siyasi xəritəsi dəyişdi. Yeni müstəqil milli dövlətlər yarandı. Müstəqilliyini elan edən dövlətlər həm də dövlət atributlarını, bayraq, qerb və himnlərini təsdiq etdilər. Müxtəlif dövlətlərin dövlət himnləri ilə bağlı bəzi maraqlı məlumatları da oxucuların diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

Dövlət himni dövlət dilində ifa olunur. Lakin elə dövlətlər var ki, onun ərazisində bir neçə dövlət dili mövcuddur. İsveçrə konfederasiyasının himninin (Swiss Psalm) dörd rəsmi dövlət dilində (fransız, alman, italiyan və romans) mətni var.

Belçika dövlət himni (La Brabançonne / De Brabançonne / Das Lied von Brabant) üç dildə, birinci beyt (strofa) niderland dilində, ikinci beyt fransız dilində, üçüncü beyt alman dilində ifa olunur. Nəqarət isə hər üç dildə, hərəsi bir sətr olmaqla ifa olunur.

Kanada dövlət himni (O Canada) ilkin olaraq fransız dilində yazılıb. Hal-hazırda Kanada himninin ingilis və fransız dillərində iki fərqli mətni var. Bu mətnlər bir dildən digərinə tərcümə deyil, iki fərqli mətnidir. Bir bənd fransız dilində, növbəti bənd ingilis dilində ifa olunur.

İrlandiya dövlət himni (The Soldier's Song-Əsgər mahnısı) lkin olaraq ingilis dilində yazılıb və ifa olunub. Sonralar himnin mətni irland dilinə tərcümə olunsa da və hər yerdə himn kimi ifa olunsa da, irland dilində mətn ölkənin rəsmi himn mətni hesab olunmur.

Cənubi Afrika Respublika-

sında on bir rəsmi dövlət dili mövcuddur. Bütün bu dillər üç mahnının birləşməsindən əmələ gələn himndə öz əksini tapır.

Bəzi ölkələrin dövlət himnləri mətnsiz, yalnız musiqi kimi ifa olunur.

İspaniyanın dövlət himni (Marcha Real-Kral Marşı) 1980-ci ildə Fransisko Frankonun diktaturasına son qoyulduqdan sonra mətnsiz ifa olunur. Kosovo dövlət himni (Europe) alban dilində yazıldığına görə, siyasi-etnik gərginlik nəzərə alınaraq mətnsiz ifa olunur.

Dünya ölkələrinin dövlət himnləri musiqi lad baxımından da müxtəlifdir. Bir çox ölkələrin himnləri major ladında yazılsa da, minor ladında yazılmış himn-

Yeni Zelandiya yığma komandalarının görüşü zamanı baş vermişdir. Görüşdən əvvəl Yeni Zelandiya komandası “Haka Maori” döyüş rəqsini ifa edir. Buna cavab olaraq Uels komandası ölkələrinin himnini (Hen Wlad Fy Nhadau) oxuyurlar. Həmin vaxtdan da beynəlxalq idman yarışları zamanı iştirakçı ölkələrin dövlət himni səsləndirilir.

Bəzi ölkələrdə dövlət başçısı teatra və ya kinoya tamaşa etməyə gələrsə, tamaşadan və ya filmədən əvvəl dövlət himni səsləndirilir. Bir çox ölkələrdə məktəblərdə hər gün dərslər başlamazdan əvvəl şagirdlər dövlət himnini ifa edirlər. Bir sıra ölkələrdə dövlət televiziya və radio kanalları səhər yayıma başlamazdan əvvəl və gecə verilişlər bitəndə himn səsləndirilir.

di? Kim bu müqəddəs əsəri yənidən xalqımıza bəxş etdi? Kimlər bunum əleyhinə idilər və niyə bu mövqedə duraraq mübarizə aparırdılar? Yaranmış kəskin müzakirələrin səbəbi nə idi? “Azərbaycan Marşı” 1992-ci il mayın 27-də Milli Məclisdə müzakirəyə çıxarılanda və Dövlət Himni kimi təsdiq olunana qədər nələrəndən keçdi? Bütün bu suallara ilk dəfə olaraq bir çox müzakirələrin şahidi, hadisələrin iştirakçısı kimi bildiklərimi, gördüklərimi yazmağı qərara aldım. 40 ilə yaxın vaxt keçməsinə baxmayaraq bütün hadisələr yaddaşıma əbədi həkk olunub. Bu hadisələri, gördüklərimi, bildiklərimi sistemləşdirib diqqətinizə təqdim edirəm.

İlk dəfə Üzeyir bəyin iki nəməlum marşı haqqında Azərbay-

rilişində məlumat verildi.

1988-ci il noyabrın 17-də Azərbaycan Xalq Hərəkatı başlanan gün ölkəmizdə Dirçəliş Günü kimi qeyd olunur. Bir aya yaxın müddətdə yüz minlərlə vətəndaşımız xalqımızın haqq səsinə dünyaya çatdırmaq üçün günlərlə Azadlıq meydanında fasiləsiz mitinqlər keçirirdi. Həmin mitinqlər zamanı Amerikanın Azadlıq radiosunun Azərbaycan dilində proqramı səsgücləndiricilər vasitəsi ilə meydana yayımlanırdı. Azadlıq radiodunun aparıcısı, o dövrdə hamının sevimlisi Mirzə Xəzər bir necə dəfə “Azərbaycan Marşı”nı efirdə yayımladı. Mirzə Xəzər Üzeyir bəyin əsərini elan etmirdi. “Azərbaycan Marşı” tək alətdə, elektro pianonun ilkin mini variantı olan bir alətdə (o zaman buna ionika

Üçrəngli Bayrağınla Məsud Yaşa!

Bir daha Himnimiz haqqında

Əksər ölkələrdə dövlət bayrağı himnin müşayiəti ilə qaldırılır. Bir sıra ölkələrdə həlak olmuş hərbiçi və polis himnin sədələri ilə dəfn olunur.

Hər bir ölkədə dövlət himni səslənərkən insanlar ayağa qalxıb hamılıqla ifaya qoşulurlar.

Göründüyü kimi, bütün ölkələrdə dövlət himni müstəqilliyin, suverenliyin, mübarizənin, şəərəfli tarixin, milli dəyərlərin, Vətənə, dövlətə sevginin rəmzi olaraq, bayraq və qerb ilə yanaşı hörmət və ehtiramla qarşılanılır. Hər bir xalq, millət bayrağı ilə, himni ilə fəxr edir. Qeyd olunan faktlardan göründüyü kimi, bəzi ölkələr hələ orta əsrlərdə yaranmış himnlərinə şəərəfli tarixin əzəməti kimi ehtiramla yanaşırlar. Himnlərinin müəllifi belə bəlli olmasa da, millətin, xalqın qəhrəmanlıq, birlik simvolu kimi əsrlərlə qorunur və yaşadılır.

“Azərbaycan marşı”nın 70 ildən sonra Vətənə geyidişi

Üzeyir Bəy Hacıbəylinin “Azərbaycan Marşı” 1980-ci illərdə Vətənə necə gəldi çıxdı? Kimlərin sayəsində bu baş ver-

can televiziyasında, “Dalğa” verilişində məlumat eşitdim. “Dalğa” verilişi çox populyar və sevilən proqram idi. Hər buraxılışını həvəslə gözləyirdik. Dalğa proqramını rəhmətlik Osman Mirzəyev və İlqar Əlfioğlu növbəli şəkildə aparırdılar. 1988-ci ilin mart-aprel aylarında “Dalğa” verilişinin növbəti buraxılışında Osman Mirzəyevin qonaqları ədəbiyyatşünas Rəfiq Zəka Xəndan və görkəmli bəstəkar Cahangir Cahangirov idi. Rəfiq Zəka Türkiyədən yeni qayıtmışdı. Ezamiyyətdə olduğu müddətdə Türkiyədə maraqlı bir kitab əldə etdiyini bildirdi. Bu kitabda Üzeyir bəyin iki marşı çap olunmuşdu. Həmin əsərlər haqqında həmin vaxta qədər heç bir məlumat yox idi. Böyük bəstəkarımız Cahangir Cahangirov həmin marşları pianoda ifa etdi və çox sevinclə, həyəcanla onlar haqqında danışdılar.

Cahangir Cahangirov bu əsərləri marş kimi təqdim etdi. Növbəti gün musiqi ixtimaiyyətinə hamı Üzeyir bəyin yeni tapılmış əsərlərindən danışır və müzakirə edirdilər. Beləliklə ilk dəfə “Milli Marşı” və “Azərbaycan Marşı” haqqında “Dalğa” ve-

deyirlirdi) ifa olunurdu. Musiqi fonda səslənirdi. Yəni fonda səslənən musiqi ilə yanaşı aparıcı müxtəlif mövzulardan danışdı. Bu səbəbdən də əsərin möhtəşəmliyini hiss etmək çətin idi. Bu “Azərbaycan Marşı” ilə ikinci tanışlığımız idi.

Mitinqlər günləri zamanı istedadlı bəstəkar, Üzeyir Hacıbəyli ev muzeyinin elmi əməkdaşı, dostumuz Sərdar Fərəcov məlumat verdi ki, Üzeyir bəyin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə yazdığı iki marşını tapmışıq. “Milli Marş” və “Azərbaycan Marşı”. İstedadlı bəstəkar, Üzeyir Hacıbəyli irsinin yorulmaz araşdırıcısı Sərdar Fərəcov marşları mətbuatda çap etdirməyi planlaşdırırdı. Əfsuslar olsun ki, heç bir mətbu orqanı o dövrdə bu işə qol qoymaq istəmirdi. Biz bu xəbərdən çox pərişan olmuşduq. Anlaya bilmirdik ki, Üzeyir bəyin məlum olmayan əsərləri tapılıb, niyə mətbuat bu qədər biganə yanaşır buna. Əslində burada qeyri-adi heç nə yoxdur. Çünki, o dövrdə bütün mətbuat, çap olunan bütün materiallar ciddi senzurdan keçird...

(ardı gələn sayımızda)